

**DEMOKRASİ VE DOĞRUDAN YABANCI SERMAYE YATIRIMI:
TÜRKİYE ÖRNEĞİ****Aslı AHLAT¹****Öz**

Bu çalışmada, 1984-2018 dönemi için Türkiye’de demokrasi ve doğrudan yabancı sermaye yatırım ilişkisi ARDL sınır testi yaklaşımı yardımıyla araştırılmıştır. Çalışmanın amacı Türkiye’nin demokrasi gelişiminin, ülkenin kalkınmasında önemli dış finansman kaynaklarından olan, doğrudan yabancı sermaye yatırımları üzerinde kısa ve uzun dönemli etkilerini analiz etmektir. Ayrıca, Türkiye için yapılan çalışmaların sınırlı sayıda olduğu belirlendiğinden, bu çalışmanın literatürdeki boşluğa katkı sunması hedeflenmiştir. Bu amaç doğrultusunda elde edilen sınır testi sonuçları, demokrasi ve doğrudan yabancı sermaye yatırımı arasında hem uzun dönemli bir eş-bütünleşme ilişkisinin varlığını hem de kısa dönemli bir ilişkinin olduğunu ortaya koymuştur. Türkiye’nin demokrasi gelişim düzeyindeki artışların ülkeye daha fazla doğrudan yabancı sermaye yatırımı çekmede yardımcı olduğu sonucuna varılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Demokrasi, Doğrudan Yabancı Yatırım, ARDL Yöntemi, Türkiye

**DEMOCRACY AND FOREIGN DIRECT INVESTMENT: TURKEY
CASE****Abstract**

This study investigated the relationship between Democracy and Foreign Direct Investment (FDI) in Turkey for the period between 1984-2018 with the ARDL bounds test approach. The aim of this study is to analyze the short-term and long-term effects of Turkey’s improvement of democracy on foreign direct investment, which is an important source of foreign financing in the development of the country. In addition, it has been determined that studies conducted in Turkey are limited in numbers, this study is aimed to contributing to the gap in literature. The results obtained from the boundary test shows that there exist both a long-term cointegration relationship and a short-term relationship between Democracy and foreign direct investment. This study concluded that increase in Turkey’s level of democracy development contributed to attracting more foreign direct investment to the country.

Keywords: Democracy, Foreign Direct Investment, ARDL Method, Turkey

¹ Doktora Öğr., Karadeniz Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İktisat Ana Bilim Dalı, a.ahlat.94@gmail.com, orcid.org/0000-0001-9274-547X

Extended Abstract

Aim: Since the 1980s and 1990s, it has been seen that cross-border investments by multinational companies (TNC's) and firms have increased gradually, thanks to the removal of barriers to foreign capital mobility and globalization. For many countries, especially developing countries, attracting foreign direct investment has become an essential factor in their economic development strategies. It is insisted that foreign direct investments contribute to the economic growth and development of the host and source countries. Foreign direct investment has a number of contributions to countries such as transfer of the technological infrastructure, expansion of production capacity, improvement of business and management skills, facilitation of the extraction of raw materials, development of transportation and communication network, and productivity improvements.

Improving a country's democratic institutions creates a more reliable and stable investment environment. It is stated that the improvement of the level democracy will contribute to the assurance of property rights and the reduction of economic and political risks. Because; Factors such as political stability, absence of civil wars and tensions, not restricting individual freedom rights, equality before the law, and respect for law and order increase the confidence of foreign direct investment investors.

It has been observed in the literature that studies are basically about on the economic determinants of foreign direct investment. However, it has been observed that there is a limited number of studies examining the effect of institutional factors on foreign direct investment. The mentioned studies have discussed the positive or negative effects of democratic institutions on foreign direct investment inflows. Some argue that the improvement of democratic institutions will increase FDI flows, while others argue that it will hinder FDI inflows. The aim of this study is to investigate the effect of level of democracy develops on foreign direct investment inflows in Turkey. Besides, taking into consideration a limited number of studies have been conducted, it is aimed to make a contribution to the literature.

Methods: In the study, the effect of democracy on foreign direct investment inflows was tested for the period through 1984-2018. In the study, DEMO represents the independent variable as the democratic development of the country and FDI represents the dependent variable. Polity5 index was used as an indicator of democracy. ADF, DF-GLS and PP tests were used to determine whether the variables have unit roots. In addition, Zivot-Andrews structural break unit root test which takes into account a single break was used. Besides, Bai-Perron multiple refraction test was used to determine multiple fractures. After testing the stationarity of the variables, ARDL bounds test was used to determine the existence of a long-run relationship between the variables.

Findings: According to the unit root test results, it has been determined that the FDI variable is stationary at the first difference. The DEMO variable, on the other hand, was found to be stationary at first difference for the DF-GLS and PP unit root tests, while it was found to be stationary at the level for the ADF test.

Thanks to the Zivot-Andrews structural break unit root test, it was decided that the DEMO variable was stationary at the level. As a result of the Bai-Perron multiple breakage test, it was determined that there were breaks for the democracy variable in 1989, 1997, 2004 and 2009. In this context, it has been determined that there is a cointegration relationship between the variables as a result of the ARDL bounds test. In other words, FDI and DEMO variables move together in the long-run. The DEMO variable coefficient was found to be positive and statistically significant. In the long-run, it has been determined that a 1% increase in Turkey's democracy index value increases foreign direct investments by as much as 1%. According to the test results of the error correction model, which made it possible to obtain the short-run coefficients, it was determined that as the ETC (-1) coefficient was negative.

Conclusion: The results reveal that there is a positive cointegration relationship between democracy and foreign direct investment in Turkey. Meaning that increases in level of democracy increases foreign direct investment. In this regard, it has been determined that the improvement on level of democracy is an important factor to attract foreign direct investment inflows to Turkey. However, it has been observed that while Turkey's democracy ranking has endured a decline since 2016, foreign direct investments have been declining as well. So, in order to increase foreign direct investment inflows which, have an essential part in Turkey's profitable growth, democratic governance needs to be bettered.

1.Giriş

Günümüz küreselleşme çabasının en önemli unsurlarından biri, çok uluslu şirketler (TNC's) ve firmalar tarafından sınır ötesi yatırımların bilinçli bir şekilde teşvik edilmesidir. Birçok ülke özellikle gelişmekte olan ülkeler için, ekonomik kalkınma stratejilerinde Doğrudan Yabancı Sermaye Yatırımı (DYY) çekmek önemli bir faktördür (Adelegan, 2018:3). DYY, bir ülkede bir firmanın satın alınması ya da yeni kurulan bir firma için kuruluş sermayesinin tedarik edilmesi veya mevcut bir firmanın sermayesi artırılarak o ülkede yer alan firmaların başka bir ülkede yer alan firmalara yaptıkları yatırımlardır (Koyuncu, 2010:56). DYY, ülkelerin dış ticaretinin ve ekonomik büyümesinin itici gücünü oluşturur. Büyüme ve ticaret teorilerinde de DYY girişlerinin hem kaynak ülke hem de ev sahibi ülke açısından uzun vadeli bir büyüme etkisi yaratma potansiyeline sahip olduğu ifade edilmektedir (Demir vd., 2018:1079).

DYY, ülkelere sadece yatırım için çok ihtiyaç duyulan sermaye akışını sağlamakla kalmaz, aynı zamanda özellikle az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelere yeni üretim teknikleri getirerek ve teknolojik alt yapıyı transfer ederek üretim kapasitesini artırmaktadır. Kurulan yeni üretim tesisleriyle birlikte DYY, bu ülkelerin iş yaratma ve yönetim becerilerini de geliştirmektedir (Adelegan ve Olabisi, 2018:5). Çok uluslu şirketler tarafından uygulanan teknolojik gelişmeler

ekonominin geri kalanına da sıçramakta ve böylelikle pozitif dışsallıklara yol açıp, yerel özel faaliyeti teşvik etmektedir. DYY ev sahibi ülke üzerinde, ulaşım ve iletişim ağını geliştirerek ev sahibi ülkede üretilen hammaddelerin çıkarılmasını ve dağıtımını da kolaylaştırmaktadır (Bengoa ve Robbes, 2003:531). DYY'nin ayrıca verimlilik iyileştirmeleri, uluslararası ticaret entegrasyon sürecine katkıda bulunma, rekabetçi bir iş ortamı oluşturma ve insan sermayesinin kalitesini artırmaya yardımcı olma gibi yararları vardır (Arslan ve Ökten, 2010:115). Bunların tümünün ev sahibi ülkelerin ekonomik büyümesine ve kalkınmasına katkısı vardır. Dolayısıyla bu yararlı katkılardan ötürü DYY çekme olgusu, birçok ülkenin kalkınma stratejilerinin ayrılmaz parçalarından biri haline gelmiştir.

DYY çekmek için ülkelerin üretim kapasitesini etkileyen faktörler belirlenmektedir. Bu belirleyiciler genel olarak ev sahibi ülkenin piyasa büyüklüğü, ekonomik politikaları, makroekonomik istikrar, vergiler, dışa açıklık, ticaret politikalarının serbestleştirilmesi, siyasi iklim, ekonomik özgürlüğün derecesi ve piyasa düzenlemelerinin olup olmamasıdır (Bengoa ve Robbes, 2003:532). DYY belirleyicilerinin sadece ekonomik olmadığı, aynı zamanda ev sahibi ülkelerdeki yönetimle ilgili faktörleri, yani yolsuzluğun kontrolü, politika ve demokratik düzenlerin geliştirilmesi unsurları da dikkat çekmektedir. Literatürde çoğunlukla ekonomik faktörler ile DYY ilişkisi araştırılmış olmakla birlikte, DYY'nin kurumsal belirleyicileri üzerine yapılan çalışmaların sayısının arttığı da gözlemlenmiştir. Devletin istikrarı, iç çatışma ve gerilimlerin olmaması, demokratik hakların garantisi, hukuka ve düzene saygının varlığı gibi unsurlar DYY yatırımcılarının ev sahibi ülkeye olan güvenini artırmaktadır (Derbali, 2015:5-8). Demokrasi, toplum ile devletin gücü arasında bir denge kurmaktadır ve seçmenler üzerinde kontrol sağlamaktadır. Bu bağlamda keyfi hükümet müdahaleleri azaltılıp, politika riski düşürülerek mülkiyet haklarının korunmasına ve güçlenmesine katkıda bulunmaktadır (Asiedu ve Lien, 2010:99).

Literatürde demokratik kurumların doğrudan yabancı yatırım girişleri üzerinde olumlu veya olumsuz etkilerinin olduğu tartışılmaktadır. Demokratik kurumların yabancı yatırımcılar için riskleri ve işlem maliyetlerini azaltarak, daha güvenilir bir yatırım ortamı ile mülkiyet haklarının korunmasını sağlayarak DYY girişlerinin teşvik edilmesi olumlu etkisidir. Buna karşın demokratik kurumların çok uluslu işletmelerin oligopolistik veya tekelci davranışlarını sınırlayarak, yurtiçi işletmelerin yabancı sermayeden korunma arayışlarını kolaylaştırarak ve ev sahibi hükümetlerin yabancı yatırımcılara mali teşvikler sunma girişimlerini kısıtlayarak DYY girişlerinin engellenmesi ise olumsuz etkisini oluşturmaktadır (Li ve Resnick, 2003:175).

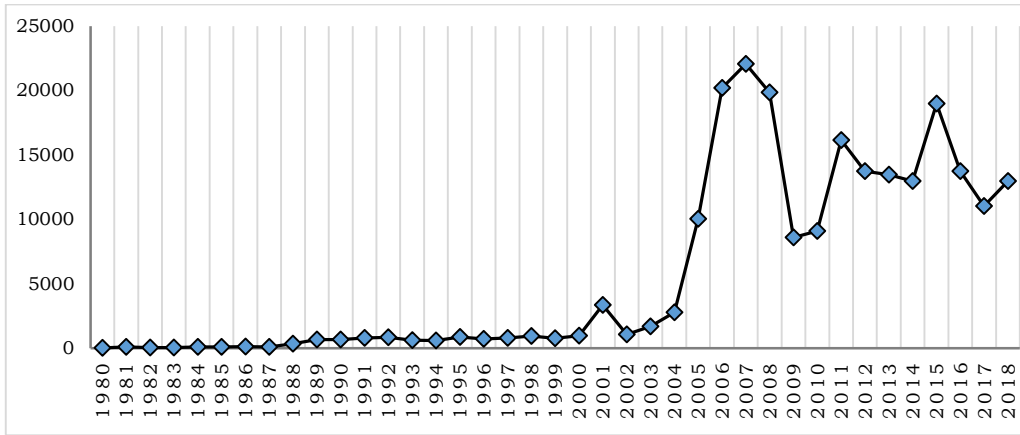
Çalışmanın amacı, Türkiye'de demokrasi ve DYY arasındaki ilişkiyi araştırmak ve sınırlı sayıda çalışmanın yapıldığı bu alanda gelişen literatüre katkı yapmaktır. Bu amaç doğrultusunda çalışmanın ilk kısmında konuyla ilgili genel bilgilere yer verilmekte, Türkiye'nin doğrudan yabancı sermaye yatırımı ve demokrasi gelişimi ele alınmaktadır. İkinci kısmında demokrasi ve doğrudan yabancı sermaye yatırımı üzerine teorik ve ampirik literatür incelenecektir. Üçüncü kısmında analizde kullanılan veri seti tanıtılmaktadır. Dördüncü kısmında ampirik yöntem açıklanmış olup analiz sonucunda elde edilen bulgular

sunulmaktadır. Son bölümde ise elde edilen bulgular değerlendirilerek sonuç ve öneriler ile çalışma sonlandırılacaktır.

2. Türkiye’de Doğrudan Yabancı Sermaye Yatırımı ve Demokrasi

Türkiye ekonomisi 24 Ocak 1980 kararları ile birlikte korumacı dış ticaret politikasından, liberal dış ticaret politikasına geçiş yapmıştır. Bu geçiş ülkede DYY girişlerinin artmasını sağlamıştır. 1990’larda küreselleşme politikaları ve entegrasyon girişimlerinin de önem kazanması DYY için önemli bir gelişmedir. DYY bakımından önemli diğer bir gelişme ise 4875 sayılı “Doğrudan Yabancı Yatırımlar kanunu” 17 Haziran 2003’te yürürlüğe girmesidir. Bu kanun, 1954’te uygulamaya konan 6224 sayılı Yabancı Sermayeyi Teşvik Kanununun yetersizliklerini ortadan kaldırmak, DYY’nın kapsamını genişletmek, DYY teşviklerini artırmak ve yatırımcıların haklarının korunmasını amaçlamaktadır (Terzi ve Pata, 2017).

Grafik 1: Türkiye’ye DYY Girişleri (Milyar ABD Doları, 1980-2018)

Kaynak: UNCTAD, (2021)

Bu bağlamda 2003 yılı itibariyle DYY girişlerinde hızlı bir artış olduğu Grafik 1’den görülmektedir. En yüksek DYY girişleri 22 milyar düzeyinde 2007 yılında gerçekleşmiştir. 2008 küresel krizin etkisi 2009 yılında görülmüş olup DYY girişlerinin yaklaşık olarak 15 milyar ABD Doları kadar gerilemesine yol açmıştır. Ancak 2010’da DYY girişleri tekrardan artmıştır. Bu yıldan sonra DYY girişlerinin dalgalı bir seyir izlediği grafik üzerinde görülmektedir.

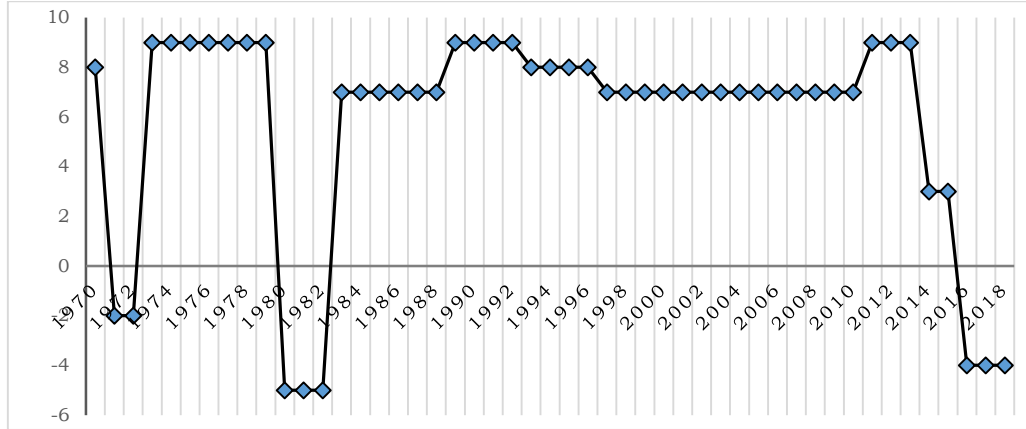
Demokrasi endeksi, 167 ülkede demokrasinin durumunu ölçmeyi amaçlayan, “The Economist” dergisinin “The Intelligence” birimi tarafından derlenen bir göstergedir. Demokrasi endeksi altında ülkelere çeşitli notlar verilmektedir ve notlara göre ülkeler demokrasideki yerlerine göre sınıflandırılmaktadır. Bu ölçütlerin esas aldığı değerlendirmeler ise seçim süreci ve çoğulculuk, sivil özgürlükler, devlet fonksiyonları, politik katılım ve politik kültürdür. Bununla birlikte nüfusun temsili bir bölümünün görüşünü göstermeleri nedeniyle önemli bir özellik olan anket sonuçları da kullanılabilir (Demokrasi Endeksi, 2021; Demokrasi Sınıflandırmasında, 2021). Demokrasinin ölçülmesinde yararlanılan bazı endekslerin geliştirilmesine yönelik önemli çalışmalar yapılmaktadır (Şahin, 2017:46).

Tablo 1: Polity Demokrasi Endeksi

Polity Endeksi (-10'dan +10'a)	
Güçlü Otokrasi	-10
Karma Rejim	-5'ten +5'e
Güçlü Demokrasi	10

Polity Demokrasi Endeksi, demokrasi skorunun ölçülmesinde geliştirilen endekslerden birini oluşturmaktadır. Bu endeks ile demokratik yönetim kalitesi, yöneticilerin denetlenebilirliği, siyasal rekabet ve katılım düzeyleri dikkate alınarak ülkelerin demokrasi skoru ölçülmektedir (Balta, 2018). Demokrasi skoru 0 ile 10 arasında değerler almakta olup, 0 demokratik unsurların yokluğunu, 10 ise tam gelişmiş demokrasileri temsil etmektedir. Benzer şekilde otokrasi skoru da 0 ile 10 arasında değerler almaktadır. 0 otokratik unsurların yokluğunu, 10 ise tam gelişmiş otokrasileri göstermektedir. Bununla birlikte polity endeksi, demokrasi ve otokrasi arasındaki farkı ifade etmektedir. Endekste -10 (güçlü otokrasi) ve +10 (güçlü demokrasi) arasında değerler yer almaktadır. Endeks değerinin -5 ve +5 arasında hesaplanması ise karma rejimleri ifade etmektedir (Şahin, 2017:47).

Grafik 2: Türkiye'nin Demokrasi Gelişimi

Kaynak: INSCR, (2018)

Türkiye 1945 yılında çok partili hayata geçiş ile birlikte tam demokrasi sürecine dahil olmuştur. Ancak; 1970-2018 dönemi için Türkiye'de temelde dört kırılma eğilimi yaşandığı ifade edilmektedir. İlk olarak 12 Mart 1971 darbesi meydana gelmiş ve kısa sürede eski demokrasi düzeyi yakalanmıştır. İkincisi olarak en büyük kırılma 12 Eylül 1980'de yaşanan askeri darbedir. Polity endeksi verilerine göre bu durum Türkiye'nin demokrasi skorunu 9'dan -5'e düşürmüştü ve demokratik bir ülke olmaktan uzaklaşarak karma rejime geçilmesine neden olmuştur. Türkiye'nin demokrasisi ve ekonomisi olumsuz yönde etkilenmiştir. 1983'te Türkiye askeri hükümet tarafından yönetilmiş olup, demokratik seçimlere dönülmesiyle beraber demokrasi skoru toparlanmaya başlamış ve böylece Türkiye karma rejimden demokratik bir ülke seviyesine yükselmiştir. 1984 yılı itibarı ile demokrasi skorunun -5 düzeylerinden 7'ye çıktığı Grafik 2'de görülmektedir. Türkiye'nin demokrasi skoru, 1990'larda terör nedeniyle bazı illerde Olağanüstü

Hal Yönetimine (OHAL) geçilmiş olmasından olumsuz etkilenmiş olsa da kısa sürede bu olumsuz etki ortadan kaldırılmıştır. Bununla birlikte, 2013'te demokrasi skorunun 3'e inmesi üçüncü kırılmayı, 2016'da demokrasi skorunun -4'e düşmesi de dördüncü kırılmayı yansıtmaktadır. 15 Temmuz 2016 darbe girişimi nedeniyle OHAL ilan edilmiş olup, demokrasi skoru 2017 ve 2018 yıllarında da -4'te devam etmiştir. Bu bağlamda 2016, 2017 ve 2018 yılları için Türkiye'nin demokrasi düzeyinin gerileme sürecine girdiği gözlemlenmiştir (Balta, 2018).

3. Literatür Özeti

Literatürde demokrasi ile DYY ilişkisi için ekonomik yöntemlerin ilerlemesi ve demokrasi ölçümünde kullanılan endeks sayısının artması ile birlikte farklı örneklem, zaman dilimleri, ekonometrik yöntemler ve demokrasi endeksleri kullanılarak araştırmaların yapıldığı gözlemlenmiştir. Çalışmanın bu kısmında demokrasinin DYY üzerindeki etkisinin araştırıldığı çalışmalara yer verilmiştir.

Resnick (2001) Asya, Latin Amerika ve Karayipler'de 1971-1993 dönemi için demokrasi ile DYY arasındaki ilişkiyi panel veri yöntemi ile araştırmıştır. Araştırma sonuçlarında demokrasinin DYY düzeyini negatif etkilediği saptanmıştır.

Bengoa ve Robbes (2003) Latin Amerika'daki 18 ülke için 1970-1999 döneminde ekonomik özgürlük ve DYY arasındaki ilişkiyi panel veri yöntemi yardımıyla analiz etmişlerdir. Analiz sonuçlarında ekonomik özgürlüklerinin DYY'leri pozitif etkilediği tespit edilmiştir.

Busse (2003) gelişmekte olan 69 ülke için 1972-1999 yıllarını kapsayan dönemde demokrasi ve DYY arasındaki ilişkiyi panel veri ve yatay kesit yöntemi ile tahmin etmişlerdir. Tahmin sonuçlarında demokrasinin DYY üzerinde pozitif bir etkisi olduğu saptanmıştır. Daha gelişmiş demokrasiye sahip ülkelerin daha yüksek oranda DYY çekme eğiliminde oldukları sonucuna ulaşılmıştır.

Li ve Resnick (2003) gelişmekte olan 53 ülke için 1982-1995 yıllarını kapsayan dönem için demokrasi ile DYY arasındaki ilişkiyi panel veri yöntemi yardımıyla tahmin etmişlerdir. Tahmin sonuçlarında daha yüksek demokrasinin mülkiyet haklarının korunmasına ve böylece DYY girişlerini artırdığı bulgusuna ulaşılmıştır.

Jensen (2003) 114 ülke için 1970-1997 döneminde demokrasi ve DYY arasındaki ilişkiyi yatay kesit ve panel veri analizi ile tahmin etmiştir. Tahmin sonuçlarında demokrasinin DYY üzerinde pozitif bir etkiye sahip olduğu saptanmıştır. Ayrıca demokrasinin daha düşük ülke riskini sağlayarak DYY girişlerini artırdığı ifade edilmiştir.

Busse ve Hefeker (2005) 83 ülke için 1984-2003 yıllarını kapsayan dönemde demokrasi ve DYY arasındaki ilişkiyi panel veri yöntemi ile tahmin etmişlerdir. Tahmin sonuçlarında pozitif ilişki saptanmıştır.

Pierpont (2007) gelişmekte olan geçiş ekonomisindeki 54 ülkede 1986-1997 dönemi için demokrasi ve mülkiyet haklarının DYY üzerindeki etkisini panel veri

yardımıyla analiz etmişlerdir. Analiz sonuçlarında her ikisinin de DYY'leri pozitif olarak etkilediği saptanmıştır.

Yang (2007) geliştirmekte olan 134 ülkede 1983-2002 döneminde siyasi rejimler ile DYY arasındaki ilişkiyi panel veri yöntemi ile analiz etmiştir. Analiz sonuçlarında, demokrasi ve DYY girişleri arasında bir ilişkiye rastlanılmadığı, bir başka ifadeyle; ülkelerde demokrasi varlığının daha yüksek oranda DYY girişlerine neden olmadığı saptanmıştır.

Arslan ve Ökten (2010) Türkiye'de 1970-2010 yıllarını kapsayan dönem için Demokrasi ile DYY arasındaki ilişkiyi Johansen eş bütünleşme yaklaşımı ile araştırmışlardır. Araştırma sonuçlarında uzun dönemli bir ilişki tespit edilmiş olup, demokrasiden DYY'ye doğru tek yönlü bir nedensellik saptanmıştır.

Asiedu ve Lien (2010) 121 ülke için 1982-2012 döneminde demokrasi ve DYY arasındaki ilişkiyi doğrusal dinamik panel veri yöntemi ile araştırmışlardır. Araştırma sonuçlarında 99 ülke için demokrasideki artışın DYY girişlerini artırdığı, geriye kalan 22 ülke için ise azalttığı saptanmıştır. Ayrıca DYY'lerin doğal kaynakların büyüklüğüne bağlı olduğu ifade edilmiştir.

Mathur ve Singh (2013) geliştirmekte olan 29 ülke için 1980-2000 yıllarını kapsayan dönemde ekonomik özgürlükler ve mülkiyet haklarının DYY üzerine etkilerini panel veri yöntemi ile araştırmışlardır. Araştırma sonuçlarında, ekonomik özgürlüklerin ve mülkiyet haklarının korunmasının DYY girişlerini artırdığı tespit edilmiştir.

Kucera ve Principi (2014) imalat ve imalat dışı olmak üzere toplam 15 sektörde 54 ülke için 1994-2010 döneminde demokrasinin, ABD DYY çıkışları üzerindeki etkisini doğrusal dinamik panel veri yöntemi yardımıyla analiz etmişlerdir. Analiz sonuçlarında daha güçlü demokrasilerin daha fazla DYY alma eğiliminde olduğu saptanmıştır.

Sun (2014) geliştirmekte olan 124 ülkenin 1975-2005 yıllarını kapsayan dönemi için demokrasi ve DYY arasındaki ilişkiyi panel veri yardımıyla analiz etmiştir. Analiz sonuçlarında, gelişmiş demokrasiye sahip ülkeler arasındaki DYY girişlerinin demokrasi düzeyini pozitif yönde etkilediği tespit edilmiştir.

Derbali vd., (2015) geçiş dönemindeki 77 ülkenin 1981-2010 yıllarını kapsayan dönemde demokrasi ve DYY arasındaki ilişkiyi panel veri yöntemi yardımıyla araştırmışlardır. Araştırma sonuçlarında demokrasinin DYY üzerinde pozitif bir etkisi olduğu tespit edilmiştir.

Ay vd., (2016) geliştirmekte olan 10 ülke için 1995-2013 döneminde demokrasi ve yolsuzluk değişkenlerinin DYY üzerindeki etkilerini panel veri yöntemi ile analiz etmişlerdir. Analiz sonuçlarında yolsuzluğun azaldığı ve demokrasinin arttığı durumda DYY'lerin arttığı sonucuna ulaşılmıştır.

Uzgören ve Akalin (2016) Türkiye'de 1991-2013 yıllarını kapsayan dönem için demokrasinin DYY üzerindeki etkisini ARDL sınır testi yaklaşımı ile araştırmışlardır. Araştırma sonuçlarında demokrasi ve DYY arasında negatif bir ilişki saptanmıştır.

Demir vd., (2018) 54 ülkenin 2010-2016 dönemi için demokrasi ve DYY arasındaki ilişkiyi stokastik sınır yöntemi ile analiz etmişlerdir. Analiz sonuçlarında demokrasinin DYY üzerinde bir etkisi olmadığı saptanmıştır.

Alam vd., (2018) Pakistan’da 1978-2015 yıllarını kapsayan dönemde demokrasinin DYY üzerindeki etkisini eşbütünleşme, regresyon ve nedensellik testleri ile analiz etmişlerdir. Analiz sonuçlarında kullanılan yöntemlerde sırası ile değişkenler arasında uzun dönemli bir ilişki, demokrasinin DYY’leri pozitif olarak etkilediği ve tek yönlü bir nedensellik ilişkisi saptanmıştır.

Adelegan ve Olabisi (2018) Nijerya’nın 1985-2011 döneminde demokrasinin DYY üzerindeki etkisini zaman serilerini kullanarak analiz etmişlerdir. Analiz sonuçlarında demokrasinin DYY’leri pozitif etkilediği tespit edilmiştir.

Sofuoğlu vd., (2019) en çok DYY çeken 10 ülke için 1995-2015 döneminde ekonomik özgürlükler ve DYY arasındaki ilişkiyi panel FMOLS ve panel DOLS yöntemlerini kullanarak analiz etmişlerdir. Analiz sonuçlarında uzun dönemli bir ilişki saptanmış ve her iki panel yöntemine göre de ekonomik özgürlüklerdeki artışların DYY’leri artırdığı tespit edilmiştir.

Tandogan ve Genç (2020) Türkiye’de 1974-2018 yıllarını kapsayan dönem için demokrasi ve DYY arasındaki ilişkiyi ARDL sınır testi ile analiz etmişlerdir. Analiz sonuçlarında değişkenler arasında pozitif eş-bütünleşme ilişkisi olduğu saptanmıştır.

Öztürk ve Pehlivan (2020) Türkiye’nin 1974-2018 yıllarını kapsayan dönemde demokrasi ve DYY arasındaki nedensellik ilişkisini Toda-Yamamoto yaklaşımı yardımıyla analiz etmişlerdir. Analiz sonuçlarında iki yönlü pozitif nedensellik saptanmıştır.

Tablo 2: Doğrudan Yabancı Yatırım ile Demokrasi İlişisini İnceleyen Çalışmalar

Yazarlar	Örneklem/Dönem	Yöntem	Gösterge	Sonuç
Resnick (2001)	Asya-Latin Amerika-Karayipler/1971-1993	Yatay Kesit-Panel Veri	Demokrasi	Negatif etki
Bengoa ve Robbes (2003)	18 Latin Amerika ülkesi/1970-1999	Panel Veri	Demokrasi	Pozitif etki
Busse (2003)	69 Gelişmekte Olan Ülke/ 1972-1999	Panel Veri	Demokrasi	Pozitif etki
Li ve Resnick (2003)	53 Gelişmekte Olan Ülke/1982-1995	Panel Veri	Demokrasi	Pozitif etki
Jensen (2003)	114 Ülke/ 1970-1997	Panel Veri	Demokrasi	Pozitif etki
Busse ve Hefeker (2005)	83 Gelişmekte Olan Ülke/1984-2003	Panel Veri	Demokrasi	Pozitif etki
Pierpont (2007)	54 Geçiş Ülkesi/1986-1997	Panel Veri	Demokrasi	Pozitif etki
Yang (2007)	134 Gelişmekte Olan Ülke/1983-2002	Panel Veri	Demokrasi	İlişki yok
Arslan ve Ökten (2010)	Türkiye/1970-2010	Johansen eş-bütünleşme	Demokrasi	Pozitif etki

Tablo 2: (Devamı)

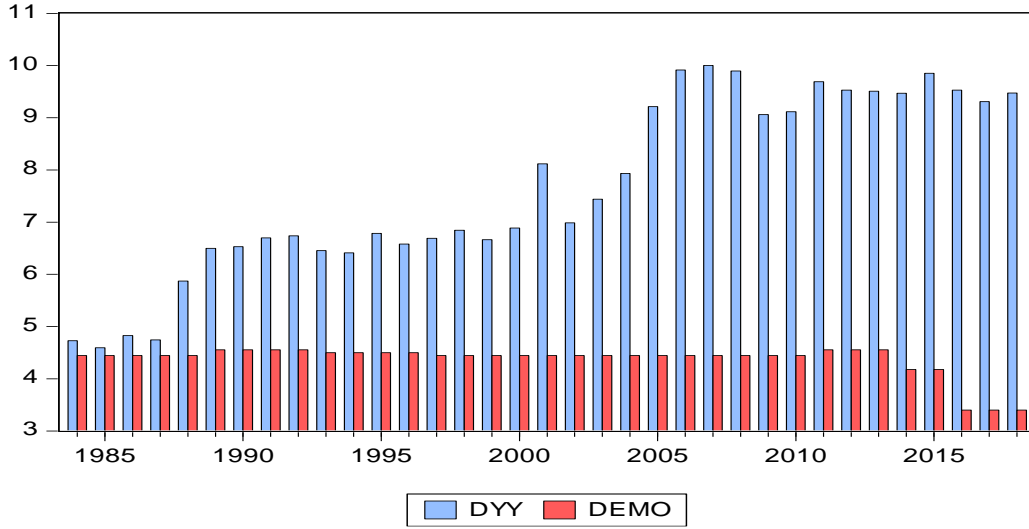
Yazarlar	Örneklem/Dönem	Yöntem	Gösterge	Sonuç
Asiedu ve Lien (2010)	121 Gelişmekte Olan Ülke/1982-2012	Panel Veri	Demokrasi	Pozitif (99) ve negatif (22) etki
Mathur ve Singh (2013)	29 Ülke/1980-2000	Panel Veri	Demokrasi	Pozitif Etki
Kucera ve Principi (2014)	ABD ve 54 Ülke/1994-2010	Panel Veri	Demokrasi	Pozitif Etki
Sun (2014)	124 Gelişmekte Olan Ülke/1975-2005	Panel Veri	Demokrasi	Pozitif Etki
Derbali vd. (2015)	77 Geçiş Ülkesi/1981-2010	Panel Veri	Demokrasi	Pozitif Etki
Ay vd. (2016)	10 Gelişmekte Olan Ülke/1995-2013	Panel Veri	Demokrasi	Pozitif Etki
Uzgören ve Akalin (2016)	Türkiye/1991-2013	ARDL Sınır Testi	Demokrasi	Negatif Etki
Demir vd. (2018)	54 Ülke/2010-2016	Stokastik Sınır Testi	Demokrasi	İlişki yok
Alam vd. (2018)	Pakistan/1978-2015	Johansen eş-büt. Granger Nedensellik	Demokrasi	Pozitif Etki
Adelegan ve Olabisi (2018)	Nijerya/1985-2011	Zaman Serisi	Demokrasi	Pozitif Etki
Sofuoglu vd. (2019)	10 Ülke/1995-2015	Pedroni Eş bütünleşme-Panel Veri	Demokrasi	Pozitif Etki
Öztürk ve Pehlivan (2020)	Türkiye/1974-2018	Toda Yamamoto Nedensellik	Demokrasi	Pozitif Etki
Tandogan ve Genç (2020)	Türkiye/1974-2018	ARDL Sınır Testi	Demokrasi	Pozitif Etki

Literatüre bakıldığında genel olarak demokrasi düzeyinin gelişmiş olduğu ülkelerin daha yüksek oranda DYY çektikleri tespit edilmiştir. Bununla birlikte Türkiye ekonomisi için demokrasinin DYY üzerindeki etkisinin araştırma konusu yapıldığı çalışmaların sınırlı sayıda olduğu belirlenmiştir. Bu doğrultuda yapılan çalışmada farklı örneklem ve polity endeksinin kullanılması ile birlikte demokrasi düzeyindeki iyileşmelerin DYY girişlerini hangi yönde etkileyebileceği ortaya konulması hedeflenmiştir. Bu bağlamda çalışma, 1984-2018 dönemini kapsayan güncel veri seti ile beraber incelenecek olması yönüyle literatürdeki boşluğa katkı sunması bakımından önem arz etmektedir.

4. Veri Seti Ve Tanımlayıcı İstatistikler

1984-2018 dönemini kapsayan 34 gözlem değeri ile yıllık veriler kullanılarak gerçekleştirilen çalışmada logaritmik formda analize katılan değişkenlerden DYY, doğrudan yabancı sermaye yatırım girişlerini; DEMO, demokrasiyi temsil etmektedir. DYY verisi UNTACD, demokrasi verisi ise Integrated Network for Societal Conflict Research (INSCR) veri tabanından Polity5 endeksinden elde edilmiştir. Demokrasi endeks değeri -10 ile +10 arasında değişmekte olup -10 güçlü otokrasiyi; +10 güçlü demokrasiyi ifade etmektedir. Bu çalışmada logaritmik dönüşüm için ve daha rahat yorum yapabilmek amacıyla demokrasi değerleri yüzölçüm sisteminde yeniden düzenlenmiştir.

Grafik 3: Seviyesinde Logaritmik Seriler

5. Ampirik Yöntem Ve Bulgular

5.1. Birim Kök Testleri

Tablo 3'te değişkenlerin durağan olup olmadığını test eden Augmented Dickey-Fuller (ADF) (1981), Elliott vd. (1996) tarafından geliştirilen DF-GLS ve Philips ve Perron (1988) tarafından geliştirilen PP birim kök testi sonuçları yer almaktadır. Her üç yöntemde de hesaplanan t istatistik değeri, McKinnon tablo kritik değerlerinden büyük olduğu durumda serilerin birim kök içerdiğini (durağan olmadığını) ifade eden temel hipotez reddedilmektedir. Bu bağlamda lnDEMO ve lnDYY değişkenlerinin DF-GLS ve PP birim kök testleri için birinci farklarında durağan olduğu saptanırken, lnDEMO değişkeninin sadece ADF testi için seviyesinde durağan olduğu tespit edilmiştir.

Tablo 3: ADF, DF-GLS ve PP Birim Kök Testlerinin Sonuçları

Testler	ADF		DF-GLS		PP	
	Sabit	Sabit ve Trend	Sabit	Sabit ve Trend	Sabit	Sabit ve Trend
lnDEMO	-3.592**	-4.362***	-0.976	-1.28	0.664	-0.319
lnDYY	-1.419	-2.182	-0.53	-2.314	-1.405	-2.306
Δ lnDEMO	-4.122***	-4.345***	-4.133***	-4.301***	-5.848***	-6.464***
Δ lnDYY	-5.723***	-5.774***	-5.603***	-5.802***	-5.769***	-5.983***

Not: ***, %1 ve **, %5 düzeyinde anlamlılığı; Δ : birinci farkını ifade etmektedir. Optimal gecikme uzunluklarının belirlenmesinde Schwarz Bilgi kriterinden (SIC) faydalanılmıştır.

Kırılmaları dikkate almayan ADF, DF-GLS ve PP birim kök testi sonuçlarına göre genel olarak serilerin birim kök içerdikleri saptanmıştır. ADF birim kök testi sonucuna göre lnDEMO serisinin seviyesinde durağan olduğu saptandığından serilere yapısal kırılmalı birim kök testi uygulanmalıdır. Bu bağlamda tek kırılmayı dikkate alan Zivot-Andrews (1992) birim kök testi sonuçları Tablo 4'te yer almaktadır.

Tablo 4: Zivot-Andrews Birim Kök Testi Sonuçları

	Model	Sabit	Trend	Sabit ve Trend
lnDYY	t-istatistiği	-3.854	-2.881	-4.493
	Kırılma Tarihleri	2001	2011	2004
	C	5.059***	4.534***	4.918***
	Trend	0.121***	0.185***	0.137***
	Kırılma sabiti	0.842**		1.525***
	Kırılma Trendi		-0.189***	-0.105***
	Kırılma Kuklası	0.122		-1.202***
ΔlnDYY	t-istatistiği	-6.701***	-6.071***	-6.559***
	Kırılma Tarihi	2005	2006	2005
	C	0.314	0.121	0.193
	Trend	-0.015	0.007	-0.003
	Kırılma sabiti	0.198		0.341
	Kırılma Trendi		-0.037	-0.045
	Kırılma Kuklası	1.128**		0.903*
lnDEMO	t-istatistiği	-5.506***	-6.867***	-4.929*
	Kırılma Tarihi	2015	2016	2009
	C	5.787***	4.538***	4.497***
	Trend	-0.004**	-0.006**	-0.002
	Kırılma sabiti	-0.831***		0.464***
	Kırılma Trendi		-0.404***	-0.143***
	Kırılma Kuklası	0.833***		-0.323***

Not: ***, %1; **, %5 ve *, %10 düzeyinde anlamlılığı; Δ: birinci farkını ifade etmektedir. Optimal gecikme uzunluklarının belirlenmesinde (SIC) bilgi kriterinden faydalanılmış olup maksimum gecikme uzunluğu 8 alınmıştır.

Yapısal tek kırılmalı birim kök testi sonucuna göre; lnDEMO serisinin birim kök içermediği ve böylece ADF birim kök testini destekleyerek seyisinde durağan olduğu belirlenmiştir. lnDEMO değişkeninin seviyesinde durağan olduğu tespit edildiğinden birinci farkına bakılmamıştır. lnDYY değişkeninin ise birinci farkında durağan olduğu belirlenmiştir.

5.2. ARDL Sınır Testi Yaklaşımı

Pesaran, Shin ve Smith (2001:290-291) tarafından geliştirilen ARDL yaklaşımı ya da gecikmesi dağıtılmış otoregresif sınır testi, eş-bütünleşme ilişkisinin test edilmesi amacıyla kullanılan modellerden birisidir. Modelde kullanılabilir olacak değişkenlerin seviyesinde durağan I(0) ve birinci farkında durağan I(1) olup olmamasına bakılmaksızın ARDL yöntemi uygulanabilmektedir. Değişkenlerin aynı mertebeden durağan olması koşulu aranmaz. Bu nedenle serilere herhangi bir birim kök testi uygulanmayabilir. Ancak ikinci farkında durağan olan seriler için uygun kritik tablo değerlerinin olmaması nedeniyle serilerin ikinci farkında durağan I(2) olma ihtimaline karşı birim kök testleri yapılmaktadır. ARDL sınır testi yaklaşımı için uzun dönem katsayılarına herhangi bir kısıtlama getirilmemesi olarak ifade edilen kısıtsız hata düzeltme modeli (UECM) (1) numaralı denklemde verilmektedir.

$$\Delta \ln DYY_t = \beta_0 + \beta_1 \text{Trend} + \sum_{i=1}^k \beta_i \Delta \ln DYY_{t-i} + \sum_{i=0}^p \delta_i \Delta \ln DEMO_{t-i} + \mu_1 \ln DYY_{t-1} + \sigma_1 \ln DEMO_{t-1} + \epsilon_t \quad (1)$$

Denklem 1’de Δ fark işlemcisini, β_0 sabit terimi ve $\beta_1, \beta_i, \delta_i, \mu_i, \sigma_i$ katsayıları ifade etmektedir. İki değişkene ait k ve p optimal gecikme uzunlukları AIC (Akaike information criterion), SIC (Schwarz information criterion) ve HQ (Hannan-Quinn information criterion) ile tespit edilebilmektedir. Burada uygun gecikme uzunluğunun belirlenmesinde AIC bilgi kriterinden yararlanılmış olup maksimum gecikme uzunluğu 4 olarak alınmıştır.

Sınır testinde, kısıtsız sabitli trendli olarak ifade edilen durum 5 için $H_0 = \mu_1 = \sigma_1 = 0$ şeklinde değişkenler arasında bir eş-bütünleşme ilişkisinin olmadığını ifade eden sıfır hipotezi test edilmektedir. Sınır testi sonucunda seviyesindeki değişkenlere Wald testi uygulanmaktadır. Wald testi sonucunda hesaplanan F istatistiği değerleri, Narayan (2005)’de yer alan tablo kritik üst değerlerinden büyük olduğu durumda sıfır hipotezi reddedilmektedir. Değişkenler arasında bir eş-bütünleşme ilişkisinin olduğuna karar verilmektedir. (1) numaralı denklemden elde edilen sınır testi sonuçları Tablo 5’te yer almaktadır.

Tablo 5: Sınır Testi Sonuçları

	F-İstatistiği	Alt Sınır I(0)	Üst Sınır I(1)
k=1	9.691***	5.59	6.26
		6.56	7.3
		8.74	9.63

Not: ***, %1 düzeyinde anlamlılığı ifade etmektedir

Tablo 5, Narayan (2005:1987) kritik üst sınır tablo değerlerinden %1 anlamlılık düzeyinde büyük olarak hesaplanan test istatistiğini göstermektedir. Buna göre değişkenler arasında bir eş-bütünleşme ilişkisi olduğu saptanmıştır. Bu aşamadan sonra uzun dönem katsayılarının tahmini için 2 numaralı denklem tahmin edilmektedir.

$$\ln DYY_t = \beta_0 + \beta_1 \text{Trend} + \sum_{i=1}^u \alpha_1 \ln DYY_{t-i} + \sum_{i=0}^n \alpha_2 \ln DEMO_{t-i} + u_t \quad (2)$$

Denklemden β_0 , sabit terimi, α_1, α_2 katsayılarını ve u_t hata terimini ifade etmektedir. Bu uzun dönem katsayıları denklemden yararlanılarak ARDL(4,0) modeli kurulmuştur. Sonuçlar Tablo 6’da yer almaktadır.

Tablo 6: ARDL (4, 0) Modeli Tahmin Sonuçları

Değişkenler	Katsayı	Standart Hata	t-İstatistiği	Diagnostik Testler
lnDYY(-1)	0.421**	0.189	2.222	JB=0.261 [0.87]
lnDYY(-2)	-0.171	0.209	-0.818	BG-LM=0.556 [0.46]
lnDYY(-3)	-0.001	0.208	-0.007	BPG=1.524 [0.20]
lnDYY(-4)	-0.371*	0.193	-1.923	ARCH=1.890 [0.18]
C	0.325	1.417	0.23	Glejser= 1.423 [0.24]
lnDEMO	1.139*	0.373	3.053	R ² = 0.915
Kukla	-0.732***	0.256	-2.863	Adjusted R ² =0.935
Trend	0.193***	0.048	4.055	DW=1.794

Not: ***, %1; **, %5 ve *, %10'da anlamlılığı ifade etmektedir. Optimal gecikme uzunluğunun belirlenmesinde Akaike Bilgi Kriterinden (AIC) faydalanılmıştır.

Tablo 6'da AIC bilgi kriterine göre 4 maksimum gecikme uzunluğu ile tahmini yapılan ARDL (4,0) modelinin diognastik test sonuçları yer almaktadır. Test sonuçlarına göre kurulan modelde LM testiyle otokolerasyon, JB (Jargue-Bera) testiyle normallik, BPG (Breusch-Pegan Goldfrey) ve ARCH testleriyle değişen varyans sorunlarının olmadığı görülmektedir. Analize devam edebilmek için kurulan modelin uygun olduğu anlaşılmakta olup, ARDL (4,0) modeline ilişkin uzun dönem katsayıları Tablo 7'de yer almaktadır.

Tablo 7: Uzun Dönem Katsayıları

Değişken	Katsayı	Standart Hata	t-İstatistik Değeri
lnDEMO	1.015***	0.265	3.837
Trend	0.193***	0.048	4.055

Not: ***, %1'de anlamlılığı ifade etmektedir.

Tablo 7 ARDL (4, 0) modelinden elde edilen uzun dönem katsayılarını göstermektedir. Demokrasi (lnDEMO) katsayısının değerinin pozitif ve istatistiksel olarak anlamlı olduğu saptanmıştır. Uzun dönemde demokrasi endeksi değerindeki %1'lik artış, DYY girişlerini yaklaşık %1 kadar artırmaktadır. Uzun dönemli bir ilişkinin varlığı tespit edildikten sonra kısa dönem dinamiklerini tahmin etmek için hata düzeltme modeli kurulabilmektedir. Bunun için uzun dönem katsayılarından elde edilen hata terimi (ECT), hata düzeltme modelinde kullanılarak kısa dönem katsayıları (3) numaralı denklem ile tahmin edilmektedir. Gecikme uzunlukları u ve n olarak alınabilmektedir.

$$\Delta \ln DYY_t = \alpha_0 + \beta_0 \text{Trend} + \sum_{i=1}^u \Delta \psi_i \ln DYY_{t-i} + \sum_{i=0}^n \Delta \varphi_i \ln DEMO_{t-i} + ECT_{t-1} + e_t \quad (3)$$

Denklemden α_0 sabit terimi, $\beta_0, \psi_i, \varphi_i$ katsayıları, e_t hata düzeltme terimini ve ECT_{t-1} ise hata teriminin gecikmeli değerini belirtmektedir. Hata düzeltme teriminin katsayısı 0 ile -1 arasında değişmekte olup negatif bir değere sahip olması beklenir. Çünkü katsayının değeri pozitif olduğunda uzun dönem denge

durumundan uzaklaşılırken, negatif olduğunda uzun dönem denge durumuna yaklaşılmaktadır.

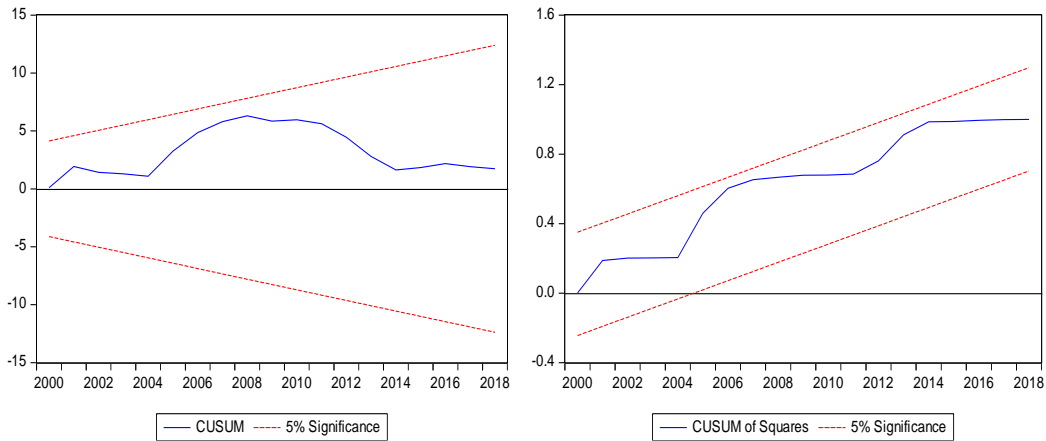
Tablo 8: Hata Düzeltme Modeli Test Sonuçları

Değişken	Katsayı	Standart Hata	T-İstatistiği
ETC(-1)	-1.122***	0.249	-4.497
Trend	0.193***	0.047	4.143
C	0.325	0.199	1.628

Not: *** ; %1'de anlamlılığı ifade etmektedir.

Hata düzeltme modeli test sonuçlarına göre, ECT (-1) katsayısının değeri beklenildiği gibi negatif ve istatistiksel olarak ta anlamlı olduğu Tablo 8'de görülmektedir. Buna göre hata düzeltme katsayısının değerinin -1,12191 olarak saptanması kısa dönemde oluşabilecek bir dengeden sapmanın uzun dönemde düzelebileceğini ortaya koymaktadır.

Grafik 4: Cusum ve CusumQ Testlerinin Sonuçları

Brown (1975) vd. tarafından geliştirilen CUSUM ve CUSUMQ testleriyle model katsayılarının istikrarlı olup olmadığı ortaya konulmuştur. Test sonuçlarına göre, Grafik 4'te CUSUM ve CUSUMQ eğrilerinin güven aralıklarının içerisinde yer alması nedeniyle katsayı değerlerinin istikrarlı olduğu tespit edilmiştir.

6. Sonuç

Doğrudan yabancı sermaye yatırımları, krizlere ve beklenmedik durumlara karşı daha az duyarlı olduklarından birçok ülke için en çok arzu edilen sermaye girişidir. Demokratik kurumlar da doğrudan yabancı sermaye yatırımı üzerinde önemli bir etkiye sahiptir. Demokratik kurumlara sahip hükümetler daha düşük ülke riski ile ilişkilendirilmektedir. Yani, demokrasi hem borç verenler hem de yabancı yatırımcılar için ülke riskini düşürmektedir. Daha düşük ekonomik ve politik risk, ülkenin ekonomik büyümesine katkı sağlayacak daha fazla doğrudan yabancı sermaye yatırımlarını teşvik etmektedir.

Çalışmada 1984-2018 dönemi için Türkiye’de demokrasi ile DYY arasındaki eş-bütünleşme ilişkisi ARDL sınır testi yaklaşımı ile incelenmiştir. Demokrasi göstergesi olarak polity5 endeksinden yararlanılmıştır. Bazı araştırmalar demokrasinin olumlu etkisini, bazıları olumsuz etkisini saptarken, diğerleri demokrasi ile doğrudan yabancı sermaye yatırımı arasında bir ilişki tespit edememiştir. Diğer taraftan demokrasinin doğrudan yabancı sermaye yatırımı üzerindeki etkilerine ilişkin ampirik çalışmaların çoğu, daha güçlü demokrasilerin daha fazla doğrudan yabancı sermaye yatırımı çektiklerini ortaya koymaktadır.

Türkiye için yapılan bu çalışmadan elde edilen sonuçlar, demokrasi ve doğrudan yabancı sermaye yatırımı arasında kısa ve uzun dönemli pozitif ilişkinin olduğunu ortaya koymuştur. Uzun dönemde demokrasi seviyesindeki %1’lik bir artışın doğrudan yabancı sermaye girişlerini yaklaşık %1 kadar artırdığı tespit edilmiştir. Diğer bir ifadeyle, demokratik yönetimdeki iyileşmelerin, doğrudan yabancı sermaye yatırımı girişlerinde Türkiye için önemli bir faktör olduğu belirlenmiştir.

Genellikle çok uluslu şirketlerin otokrasilerden ziyade demokratik kurumların geliştiği ülkelere yatırım yapmayı tercih ettikleri ifade edilmektedir. Çünkü demokratik kurumların gelişmesinin daha güvenilir ve istikrarlı bir yatırım ortamının oluşmasına katkısı vardır. Bu bağlamda çalışmadan elde edilen sonuçlardan yola çıkarak, Türkiye’de siyasi risk kontrol edildiğinde, demokratik yönetimdeki iyileşmelere gidildiğinde, bireylerin mülkiyet haklarının güvence altına alınmasına yönelik düzenlemeler yapıldığında, daha düşük ekonomik ve politik riske bağlı olarak daha yüksek bir yatırım getirisi yoluyla daha fazla doğrudan yabancı sermaye yatırımlarının çekilebileceği söylenebilir.

Türkiye’nin son dönemde, yani 2016, 2017 ve 2018 yıllarında demokratik gerileme sürecine girdiği gözlemlenmiştir. Buna paralel olarak doğrudan yabancı sermaye girişlerinde görülen düşüşler göz önüne alındığında, Türkiye’nin ekonomik büyüme ve kalkınma stratejilerinde önemli bir yer tutan, doğrudan yabancı sermaye girişlerini artırması için demokratik ortamın iyileştirilmesine yönelik düzenlemelere gereksinim vardır.

Destek ve Teşekkür Beyanı: Bu araştırmanın hazırlanmasında herhangi bir dış destek alınmamıştır.

Araştırmacının Katkı Oranı Beyanı: Tek yazarlı bir çalışma olup yazarın katkı oranı %100’dür.

Çatışma Beyanı: Araştırmanın yazarı olarak herhangi bir çıkar çatışma beyanım bulunmamaktadır.

Araştırma ve Yayın Etiği Beyanı: Bu araştırmanın her aşamasında “Yükseköğretim Kurumları Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Yönergesin’de belirtilen tüm kurallara uyulmuştur. Yönergenin “Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiğine Aykırı Eylemler” başlığı altında belirtilen eylemlerden hiçbirini gerçekleştirilmemiştir. Bu çalışmanın yazım sürecinde etik kurallarına uygun alıntı yapılmış ve kaynakça oluşturulmuştur. Çalışma intihal denetimine tabi tutulmuştur.

Kaynakça

- Adelegan, O. J. and Olabisi, N. (2018). Impact of Democracy on Foreign Direct Investment and Economic Growth in Nigeria. *Centre for the Study of African Economies*, Oxford University.
- Alam, N., Shamim, M. A. ve Siddiqui, A. H. (2018). Impact of Democracy on Foreign Direct Investment: An Empirical Study of Pakistan Economy. *Gmjacs*, 8(2), 118-127.
- Arslan, Ü., ve Ökten, N. Z. (2010). The Relations Between FDI and Democracy: Evidence from Turkey. *International Research Journal of Finance and Economics*, 56, 111-123.
- Asiedu, E., ve Lien, D. (2010). Democracy, Foreign Direct Investment and Naturel Resources. *Journal of International Economic*, 84(1), 112-119.
- Ay A. Kızılkaya O. ve Akar T. (2016). Gelişmekte Olan Ülkelerde Yolsuzluk ve Demokrasi'nin DYY Üzerindeki Etkisi: Ampirik Bir İnceleme. *Business Economics Research Journal*, 7(3), 73-88.
- Balta, Evren (2018). Erişim adresi: <https://birikimdergisi.com/haftalik/8881/turkiye-nin-demokrasi-grafigi>.
- Bengoa, M. ve Robles, S., B. (2003). Foreign Direct Investment, Economic Freedom and Growth: New Evidence from Latin America. *European Journal of Political Economy*, 19, 529-545.
- Brown, R. L., Durbin, J. and Evans, J. M. (1975). Techniques for Testing the Constancy of Regression Relationships over Time. *Journal of the Royal Statistical Society Series B*, 37(2), 149-192.
- Busse, M. (2003). Democracy and FDI. *Hamburg Institute of International Economics Discussion Paper*, 220, 1-27.
- Busse, M. and Hefeker, C. (2005). Political Risk, Institutions and Foreign Direct Investment. *Hamburg Institute of International Economics, Discussion Paper*, 315, 1-24.
- Demir, M. A., Bilik, M. ve Aydın, Ü. (2018). Effects of Political and Socio-Economic Indicators on Foreign Direct Investments: Stochastic Frontier Analysis. *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, 7(2), 1078-1096.
- Demokrasi Endeksi- Nedir, Tanımı ve Kavramı (2021). Erişim Adresi: <https://tr.economy-pedia.com/11034949-democracy-index#menu-1>.
- Demokrasi Sınıflandırmasındaki Yerimiz (2021, 3 Şubat). Erişim Adresi: <https://www.mahfiegilmez.com/2021/02/demokrasi-snflandrmasndaki-yerimiz.html?m=1>
- Derbali, A., Trabelsi, L. ve Zitouna, M., H. (2015). Democratic Transition and Foreign Direct Investment: Transition Process Matters. *MPRA Paper*, 1-38.
- INSCR (2018). Integrated Network for Societal Conflict Research. Erişim Adresi: <https://www.Systemicpeace.Org/İnsrdata.Html>.

- Jensen, N., M. (2003). Democratic Governance and Multinational Corporations: Political Regimes and Inflows of Foreign Direct Investment. *International Organization*, 57, 587-616.
- Koyuncu, F. T. (2010). Türkiye’de Seçilmiş Makroekonomik Değişkenlerin Doğrudan Yabancı Sermaye Yatırımları Üzerindeki Etkisinin Yapısal Var Analizi: 1990-2009 Dönemi. *Ekonomi Bilimleri Dergisi*, 2(1), 55-62.
- Kucera Charles D. and Principi Marco (2014). Democracy and Foreign Direct Investment at the Industry Level: Evidence for US Multinationals. *Review of World Economics*, 150(3), 595-617.
- Li, Q. and Resnick, A. (2003). Reversal of Fortunes: Democracy, Property Rights and Foreign Direct Investment Inflows in Developing Countries. *International Organization*, 57(1), 175-211.
- Mathur, A. and Singh, K. (2013). Foreign Direct Investment, Corruption and Democracy. *Applied Economics*, 45(8), 991-1002.
- Narayan, P., K. (2005). The Saving and Investment Nexus for China: *Evidence from Cointegration Tests*. *Applied Economics*, 37(17), 1979-1990.
- Öztürk, S. ve Pehlivan, Ö., S. (2020). Türkiye’de Demokrasi ve Doğrudan Yabancı Sermaye Yatırımları İlişkisi: Toda-Yamamoto Nedensellik Analizi (1974-2018). *Balkan Sosyal Bilimler Dergisi*, 9(17), 113-118.
- Pesaran, M. H., Shin, Y. and Smith, R. J. (2001). Bounds Testing Approaches to the Analysis of Level Relationships. *Journal of Applied Econometrics*, 16, 289-326.
- Pierpont, B. (2007). Democracy, Property Rights and FDI in Developing Countries A Regional Analysis. Honors Project Advisor: Gary Krueger Macalester College. *RNAL of Developing Areas*, 48(1), 107-125.
- Resnick, A. L. (2001). Investors, Turbulence and Transition: Democratic Transition and Foreign Direct Investment in Nineteen Developing Countries. *International Interactions*, 27, 381-398.
- Şahin, D. (2017). Geçiş Ekonomilerinde Demokrasi ve Ekonomik Büyüme İlişkisi: Panel Veri Analizi. *Anemon Muş Alparslan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 5(1), 45-57.
- Sofuoğlu, E., Kizilkaya, O. ve Uysal, D. (2019). Ekonomik Özgürlükler ve Doğrudan Yabancı Yatırımlar Arasındaki İlişki: Panel Eşbütünlük Analizi. *Business and Economics Research Journal*, 10(2), 341-355.
- Sun, F. (2014). The Dual Political Effects of Foreign Direct Investment in Developing Countries. *the Journal of Developing Areas*, 48(1), 107-125.
- Tandogan, D. ve Genç M., C. (2020). Türkiye’de Demokrasinin Doğrudan Yabancı Yatırımlar Üzerindeki Etkisi: ARDL Yaklaşımı. *Business and Economics Research Journal*, 11(3), 635-646.
-

Terzi, H. ve Pata U.K. (2017). Doğrudan Yabancı Yatırımlar ve Dış Ticaret Arasındaki İlişkinin Analizi: Türkiye Deneyimi. *Uluslararası İktisadi ve İdari İncelemeler Dergisi*, 18, 167-184.

UNCTAD (2021). Foreign Direct Investment (FDI) Statistics. Erişim Adresi: https://unctadstat.unctad.org/Wds/ReportFolders/ReportFolders.aspx?Scs_Chosenlang=En.L.

Uzgören, E. ve Akalin, G. (2016). Doğrudan Yabancı Yatırımların Belirleyicileri: ARDL Sınır Testi Yaklaşımı. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 49, 63-77.

Yang, B. (2007). Autocracy, Democracy, and FDI Inflows to the Developing Countries. *International Economic Journal*, 1(3), 419-439.